

## **IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA YENGIL SANOAT KORXONALARINING O'RNI**

*Turon universiteti Andijon filiali*

*Magistranti Komilova Nargiza Nu'monovna*

*Ilmiy rahbar: Omonov Akromjon professor*

**Annotatsiya:** *Ushbu maqolada iqtisodiyotni rivojlantirishda yengil sanoat korxonalarining tutgan o'rne, ularning ishlab chiqarish, bandlikni ta'minlash, eksport salohiyatini oshirish, mahalliy xomashyodan samarali foydalanish va hududiy iqtisodiy faollikni kuchaytirishdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Yengil sanoat mamlakat iqtisodiyotining muhim tarmoqlaridan biri bo'lib, aholining kundalik ehtiyojlarini qondirish, yangi ish o'rinlari yaratish, kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish hamda ichki bozorni sifatli mahsulotlar bilan ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Maqolada yengil sanoat korxonalarining iqtisodiy samaradorligini oshirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarish masalalari yoritiladi.*

**Kalit so'zlar:** *yengil sanoat, iqtisodiyot, korxona, ishlab chiqarish, bandlik, eksport, tadbirkorlik, raqobatbardoshlik, innovatsiya, mahalliy xomashyo.*

**Аннотация:** *В данной статье анализируется роль предприятий лёгкой промышленности в развитии экономики, их значение в производстве, обеспечении занятости, повышении экспортного потенциала, эффективном использовании местного сырья и усилении региональной экономической активности. Лёгкая промышленность является одной из важных отраслей экономики страны и играет существенную роль в удовлетворении повседневных потребностей населения, создании новых рабочих мест, развитии малого бизнеса и предпринимательства, а также обеспечении внутреннего рынка качественной продукцией. В статье освещаются вопросы повышения экономической эффективности предприятий лёгкой промышленности, внедрения инновационных технологий и производства конкурентоспособной продукции.*

**Ключевые слова:** *лёгкая промышленность, экономика, предприятие, производство, занятость, экспорт, предпринимательство, конкурентоспособность, инновация, местное сырьё.*

**Abstract:** *This article analyzes the role of light industry enterprises in economic development, particularly their importance in production, employment generation, increasing export potential, efficient use of local raw materials, and strengthening regional economic activity. Light industry is one of the important sectors of the national economy and plays a significant role in meeting the daily needs of the population, creating new jobs, developing small business and entrepreneurship, and supplying the domestic market with quality products. The article highlights issues related to improving the economic efficiency of light*

*industry enterprises, introducing innovative technologies, and producing competitive products.*

**Keywords:** *light industry, economy, enterprise, production, employment, export, entrepreneurship, competitiveness, innovation, local raw materials.*

## KIRISH

Iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish har bir mamlakatning ustuvor vazifalaridan biridir. Bunda sanoat tarmoqlarining, xususan, yengil sanoat korxonalarining o'рни alohida ahamiyatga ega. Yengil sanoat aholining kiyim-kechak, poyabzal, to'qimachilik, charm-galantereya va boshqa kundalik iste'mol mahsulotlariga bo'lgan ehtiyojini qondiradigan muhim tarmoq hisoblanadi. Shu bilan birga, ushbu tarmoq ishlab chiqarish hajmini oshirish, bandlikni ta'minlash, eksport salohiyatini kengaytirish va hududlarda iqtisodiy faollikni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Yengil sanoat korxonalari iqtisodiyotning ko'plab sohalari bilan bevosita bog'liq. Ular qishloq xo'jaligi, transport, savdo, xizmat ko'rsatish, dizayn, marketing va logistika tizimlari bilan uzviy aloqada faoliyat yuritadi. Masalan, paxta, ipak, jun, teri kabi mahalliy xomashyolarni qayta ishlash orqali tayyor mahsulot ishlab chiqarish iqtisodiy qiymat zanjirini kengaytiradi. Xomashyoni faqat dastlabki holatda sotishdan ko'ra, uni qayta ishlab, tayyor mahsulot shaklida ichki va tashqi bozorlarga chiqarish iqtisodiy jihatdan ancha samarali hisoblanadi.

Bugungi kunda yengil sanoat korxonalari oldida mahsulot sifatini oshirish, ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, eksportbop mahsulotlar ishlab chiqarish va xalqaro bozor talablariga moslashish kabi vazifalar turibdi. Shu sababli yengil sanoatni rivojlantirish nafaqat alohida korxonalar manfaatiga, balki butun iqtisodiyotning barqaror o'sishiga xizmat qiladi.

### Yengil sanoatning iqtisodiyotdagi ahamiyati

Yengil sanoat iqtisodiyotning ijtimoiy va ishlab chiqarish jihatidan muhim tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Ushbu tarmoq bir tomondan aholining kundalik iste'mol mahsulotlariga bo'lgan ehtiyojini qondirsa, ikkinchi tomondan yangi ish o'rinlari yaratish orqali ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga hissa qo'shadi.

Yengil sanoatning asosiy xususiyatlaridan biri shundaki, u ko'p mehnat talab qiluvchi tarmoq hisoblanadi. To'qimachilik, tikuvchilik, poyabzal ishlab chiqarish va charm mahsulotlari tayyorlash jarayonlarida ko'plab mutaxassislar, ishchilar, texnologlar, dizaynerlar va menejerlar mehnat qiladi. Bu esa ayniqsa hududlarda bandlik darajasini oshirish uchun katta imkoniyat yaratadi.

Yengil sanoat korxonalari kichik va o'rta biznes rivojlanishi uchun ham qulay yo'nalishlardan biridir. Tikuv sexlari, oilaviy korxonalar, xususiy atelyelar, charm buyumlari ishlab chiqaruvchi kichik korxonalar mahalliy tadbirkorlikni rivojlantiradi. Bunday korxonalar katta kapital talab qilmasdan ham faoliyat boshlashi mumkin. Shu sababli yengil sanoat

tadbirkorlik madaniyatini shakllantirish va aholining daromad manbalarini kengaytirishda muhim ahamiyatga ega.

Yengil sanoatning yana bir muhim jihati — ichki bozorni mahalliy mahsulotlar bilan ta'minlashidir. Agar mamlakatda kiyim-kechak, mato, poyabzal va boshqa mahsulotlar yetarli darajada ishlab chiqarilsa, importga qaramlik kamayadi. Bu esa milliy valyuta barqarorligi, savdo balansi va iqtisodiy mustaqillik uchun ijobiy omil hisoblanadi.

### **Mahalliy xomashyodan foydalanish va qo'shilgan qiymat yaratish**

Yengil sanoat korxonalarining iqtisodiyotdagi eng muhim vazifalaridan biri mahalliy xomashyodan samarali foydalanishdir. Xususan, paxta, ipak, jun, teri va boshqa tabiiy resurslar yengil sanoat uchun muhim xomashyo bazasini tashkil etadi. Ushbu xomashyolarni chuqur qayta ishlash orqali yuqori qo'shilgan qiymatga ega tayyor mahsulotlar ishlab chiqarish mumkin.

Masalan, paxtani xomashyo sifatida sotishdan olinadigan daromad bilan undan ip-kalava, mato, tayyor kiyim-kechak yoki uy tekstili mahsulotlari ishlab chiqarib sotishdan olinadigan daromad o'rtasida katta farq mavjud. Tayyor mahsulot ishlab chiqarish jarayonida qo'shimcha ish o'rinlari yaratiladi, korxonalar daromadi oshadi, soliq tushumlari ko'payadi va eksport qiymati ortadi.

Yengil sanoat korxonalari mahalliy xomashyoni qayta ishlash orqali iqtisodiyotda qiymat zanjirini shakllantiradi. Bu zanjir xomashyo yetishtirish, dastlabki qayta ishlash, yarim tayyor mahsulot ishlab chiqarish, tayyor mahsulot tayyorlash, qadoqlash, logistika, marketing va sotuv bosqichlarini o'z ichiga oladi. Har bir bosqichda yangi iqtisodiy qiymat yaratiladi.

Shu jihatdan yengil sanoatni rivojlantirish qishloq xo'jaligi bilan sanoat o'rtasidagi integratsiyani kuchaytiradi. Mahalliy xomashyo yetishtiruvchilar uchun barqaror bozor shakllanadi, sanoat korxonalari esa sifatli va nisbatan arzon xomashyo bilan ta'minlanadi.

### **Yengil sanoat korxonalari va bandlik masalasi**

Yengil sanoat korxonalari aholining bandligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, ayollar va yoshlarni ish bilan ta'minlashda tikuvchilik, to'qimachilik, kasanachilik, dizayn va servis yo'nalishlari katta imkoniyatlarga ega.

Hududlarda yengil sanoat korxonalarini tashkil etish orqali ishchi kuchining markaziy shaharlarga ko'chib ketishining oldi olinadi. Aholi o'z yashash joyida mehnat qilib, daromad topish imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa oilalar farovonligi, mahalliy iqtisodiy faollik va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlaydi.

Yengil sanoat korxonalarida kasbiy tayyorgarlik va malaka oshirish masalasi ham muhim. Zamonaviy tikuv mashinalari, avtomatlashtirilgan uskunalar, kompyuterli bichish tizimlari va raqamli dizayn dasturlaridan foydalanish uchun malakali kadrlar zarur. Shu sababli kasb-hunar maktablari, texnikumlar va oliy ta'lim muassasalarida yengil sanoat bilan bog'liq mutaxassisliklarni rivojlantirish dolzarb hisoblanadi.

Yengil sanoatning bandlikka ta'siri faqat ishlab chiqarish sexlari bilan cheklanmaydi. Ushbu tarmoq logistika, savdo, reklama, elektron tijorat, qadoqlash, dizayn va xizmat

ko'rsatish sohalarida ham qo'shimcha ish o'rinlarini yaratadi. Demak, yengil sanoat multiplikativ iqtisodiy ta'sirga ega tarmoq hisoblanadi.

### **Eksport salohiyati va raqobatbardoshlik**

Yengil sanoat korxonalari mamlakat eksport salohiyatini oshirishda ham muhim o'rin tutadi. Tayyor kiyim-kechak, to'qimachilik mahsulotlari, uy tekstili, charm buyumlari va poyabzal xalqaro bozorda talab yuqori bo'lgan mahsulotlar qatoriga kiradi.

Eksportbop mahsulot ishlab chiqarish uchun birinchi navbatda sifat, dizayn, narx, qadoqlash, logistika va xalqaro standartlarga moslik muhimdir. Bugungi global bozorda xaridor faqat arzon mahsulotni emas, balki sifatli, zamonaviy, ekologik xavfsiz va qulay mahsulotni tanlaydi. Shu sababli yengil sanoat korxonalari mahsulot sifatini doimiy ravishda oshirib borishi kerak.

Raqobatbardoshlikni oshirishda innovatsion texnologiyalar muhim ahamiyatga ega. Ishlab chiqarishga zamonaviy uskunalarni joriy etish, avtomatlashtirish, energiya tejamkor texnologiyalardan foydalanish, dizayn jarayonini raqamlashtirish va sifat nazoratini kuchaytirish korxona samaradorligini oshiradi.

Bundan tashqari, brend yaratish masalasi ham dolzarbdir. Mahalliy yengil sanoat korxonalari faqat buyurtma asosida mahsulot tikuvchi ishlab chiqaruvchi sifatida emas, balki o'z brendi, dizayni va bozor strategiyasiga ega subyekt sifatida rivojlanishi lozim. Milliy brendlar shakllanishi ichki bozorni mustahkamlaydi va tashqi bozorda tanilishga yordam beradi.

### **Yengil sanoatda innovatsiyalar va zamonaviy texnologiyalar**

Hozirgi davrda yengil sanoatning rivojlanishi innovatsion texnologiyalar bilan bevosita bog'liq. Raqamli bichish, avtomatlashtirilgan tikuv liniyalari, 3D dizayn, elektron tijorat, mahsulot harakatini nazorat qilish tizimlari va sun'iy intellekt asosidagi ishlab chiqarish rejalashtirish vositalari korxonalar faoliyatini samarali tashkil etishga yordam beradi.

Innovatsiyalar ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytiradi, mahsulot sifatini oshiradi va ishlab chiqarish tezligini kuchaytiradi. Masalan, kompyuterlashtirilgan bichish uskunalari matodan samarali foydalanishga yordam beradi, chiqindilarni kamaytiradi va mahsulot tannarxini pasaytiradi. Raqamli dizayn dasturlari esa yangi modellarni tez yaratish va bozor talablariga moslashish imkonini beradi.

Yengil sanoatda ekologik yondashuv ham tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Suv va energiyani tejash, chiqindilarni kamaytirish, qayta ishlangan materiallardan foydalanish, ekologik toza bo'yoqlarni qo'llash xalqaro bozorda mahsulotga bo'lgan ishonchni oshiradi. Shuning uchun korxonalar nafaqat iqtisodiy samaradorlik, balki ekologik mas'uliyatga ham e'tibor qaratishi zarur.

### **Yengil sanoat korxonalarini rivojlantirishdagi muammolar**

Yengil sanoat korxonalarining iqtisodiy salohiyati yuqori bo'lsa-da, ushbu tarmoqda ayrim muammolar ham mavjud. Ulardan biri — texnologik jihozlarning eskirganligi. Zamonaviy bozor talablariga javob berish uchun korxonalar yuqori unumdorlikka ega uskunalar va sifat nazorati tizimlariga ega bo'lishi kerak.

Ikkinchi muammo — malakali kadrlar yetishmasligidir. Ishlab chiqarishda texnolog, dizayner, marketing mutaxassisi, eksport bo'yicha menejer, sifat nazoratchisi va raqamli texnologiyalarni biladigan mutaxassislariga ehtiyoj ortib bormoqda.

Uchinchi muammo — marketing va brend yaratishdagi sustlikdir. Ko'plab korxonalar sifatli mahsulot ishlab chiqarsa ham, uni ichki va tashqi bozorda to'g'ri targ'ib qilishda qiyinchiliklarga duch keladi. Raqobat sharoitida mahsulotni faqat ishlab chiqarish emas, balki uni xaridorga to'g'ri yetkazish ham muhimdir.

To'rtinchi muammo — eksport bozorlariga chiqishdagi qiyinchiliklardir. Xalqaro sertifikatlar, logistika xarajatlari, standartlarga moslashish va bozor talablarini o'rganish korxonalardan qo'shimcha bilim va resurs talab qiladi.

### **XULOSA**

Xulosa qilib aytganda, yengil sanoat korxonalari iqtisodiyotni rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Ushbu tarmoq aholining kundalik ehtiyojlarini qondirish, mahalliy xomashyodan samarali foydalanish, yangi ish o'rinlari yaratish, kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish, eksport salohiyatini oshirish va hududiy iqtisodiy faollikni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Yengil sanoatni rivojlantirish uchun zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, mahsulot sifatini oshirish, kadrlar tayyorlash tizimini kuchaytirish, marketing va brend yaratishga e'tibor qaratish, eksportbop mahsulotlar ishlab chiqarish va innovatsion yondashuvlarni keng qo'llash zarur.

Ushbu tarmoqni samarali rivojlantirish mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishiga, aholi bandligining oshishiga va milliy ishlab chiqarish salohiyatining mustahkamlanishiga katta hissa qo'shadi. Shuning uchun yengil sanoat korxonalari qo'llab-quvvatlash, modernizatsiya qilish va raqobatbardoshligini oshirish iqtisodiy siyosatning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib qoladi.

### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:**

1. O'zbekiston Respublikasining "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi Qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasining "Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risida"gi Qonuni.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining sanoatni rivojlantirish va mahalliy ishlab chiqarishni qo'llab-quvvatlashga oid farmon va qarorlari.
4. Porter M. E. **Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance.** — New York: Free Press, 1985.
5. Samuelson P. A., Nordhaus W. D. **Economics.** — McGraw-Hill Education, 2010.
6. Abdug'aniyev A. A. **Iqtisodiyot nazariyasi.** — Toshkent: Iqtisodiyot, 2019.
7. G'ulomov S. S. **Tadbirkorlik va kichik biznes.** — Toshkent: Sharq, 2002.
8. Rasulov M. **Sanoat iqtisodiyoti.** — Toshkent: Iqtisodiyot, 2018.
9. To'xliyev N. **O'zbekiston iqtisodiyoti asoslari.** — Toshkent: Fan va texnologiya, 2017.
10. Kotler P., Keller K. L. **Marketing Management.** — Pearson Education, 2016.